

Spríevodca štúdiom: Geografia Slovenska

Test s krátkymi odpoveďami

Odpovedzte na nasledujúce otázky v rozsahu 2 – 3 viet na základe poskytnutého textu.

1. Opíšte geografickú polohu a rozlohu Slovenskej republiky. Uveďte, ktorými rovnobežkami a poludníkmi je jej územie vymedzené.
2. Akú nevýhodu predstavuje vnútrozemská poloha Slovenska a ako sa táto nevýhoda čiastočne zmiernuje?
3. Vymenujte susedné štáty Slovenska a uveďte, ktorá štátna hranica je najmladšia a kedy bola stanovená.
4. Ktoré tri významné historické obchodné a dopravné cesty v minulosti prechádzali cez územie dnešného Slovenska? Stručne ich charakterizujte.
5. Aký je najvyšší a najnižší bod na území Slovenska? Uveďte ich názvy, nadmorskú výšku a polohu.
6. Popíšte proces vzniku Karpát a Panónskej panvy na území Slovenska, ako je uvedený v texte.
7. Aký význam má vrch Kriváň v slovenskej histórii a kultúre a akú má okrem turistickej aj inú minulosť?
8. Charakterizujte podnebie Slovenska a vysvetlite, prečo je označované ako prechodný typ.
9. Vymenujte tri klimatické oblasti na Slovensku. Uveďte, aká nadmorská výška, teplota a množstvo zrážok sú pre ne typické.
10. Aké boli hlavné príčiny a rozmery lavíny, ktorá sa zosunula v Žiarskej doline v marci 2009?

Kľúč správnych odpovedí

1. Slovenská republika je vnútrozemský štát v strednej Európe s rozlohou 49 035 km², ktorý patrí k menším európskym štátom. Z hľadiska geografických súradníc sa územie nachádza medzi 48. a 49. rovnobežkou severnej geografickej šírky a 17. až 22. poludníkom východnej geografickej dĺžky. Tieto poludníky vymedzujú stredoeurópske časové pásmo.
2. Nevýhodou vnútrozemskej polohy je obmedzený prístup k námornej doprave a prímorskej rekreácii. Táto nevýhoda je čiastočne zmiernená vďaka rieke Dunaj, ktorá zabezpečuje priame spojenie Slovenska s Čiernym a Severným morom. Najbližším morom je Jadranské, vzdialené 365 km od južných hraníc.
3. Slovensko susedí s Maďarskom, Poľskom, Českom, Rakúskom a Ukrajinou. Najmladšou štátnou hranicou je hranica s Českou republikou, ktorá bola stanovená v roku 1993 po rozdelení spoločného štátu. Východná hranica s Ukrajinou zároveň tvorí vonkajšiu hranicu Európskej únie.
4. Cez územie Slovenska prechádzala Jantárová obchodná cesta (spájala Baltské a Jadranské more), Česká obchodná cesta (spájala Prahu a Budín) a Magna via (používaná na prepravu osôb a pošty cez Rakúsko, Slovensko, Maďarsko, Ukrajinu a Rumunsko). Na Českej ceste mali obchodníci zaistený bezpečný prechod bez cla.
5. Najvyšším bodom Slovenska je Gerlachovský štít v Tatrách s nadmorskou výškou 2 655 m n. m. Najnižšie položené miesto (94 m n. m.) sa nachádza v juhovýchodnej časti Slovenska, v obci Klin nad Bodrogom, kde rieka Bodrog opúšťa územie štátu.
6. Koncom druhohôr a v treťohorách prebehlo alpínske vrásnenie, ktoré tlakmi v zemskej kôre vytvorilo vyvýšené pohoria Karpaty a poklesnuté panvy. Z Panónskej panvy, ktorá zasahuje na juh Slovenska, sa na našom území vytvorili tri nížiny: Záhorská, Podunajská a Východoslovenská.
7. Vrch Kriváň sa stal symbolom slovenského národného povedomia, o čom svedčí aj tradícia národných výstupov, ktorá pretrváva dodnes. Okrem turistického významu má aj banskú

minulosť, keďže sa tu v minulosti ťažilo zlato. Najvyššie položená štôlna Terézia sa nachádzala len 50 metrov pod vrcholom.

8. Slovensko leží v severnom miernom pásme so štyrmi ročnými obdobiami. Jeho podnebie je prechodného typu, čo znamená, že sa tu stretávajú vplyvy oceánskeho a kontinentálneho podnebia, čo spôsobuje veľkú premenlivosť počasia. Zrážky prinášajú najmä západné vetry a ich množstvo klesá smerom do vnútra kontinentu.

9. Na Slovensku sú tri klimatické oblasti. Teplá oblasť (do 400 m n. m.) má priemernú ročnú teplotu 8 – 10 °C a zrážky do 750 mm. Mierne teplá oblasť (400 – 800 m n. m.) má teploty 4 – 8 °C a zrážky 800 – 1 200 mm. Chladná oblasť (nad 800 m n. m.) má priemernú ročnú teplotu okolo bodu mrazu a zrážky od 1 300 do 2 000 mm, prevažne vo forme snehu.

10. Lavínu spôsobilo intenzívne sneženie, počas ktorého napadlo 40 až 80 cm nového snehu, sprevádzané silným severozápadným vetrom. Vietor previeval sneh a ukladal ho vo forme mäkkého doskového snehu. Po prudkom ochladení sa spontánne uvoľnila lavína, ktorá pozostávala z približne 7 menších lavín a vytvorila gigantický nános snehu dlhý 2 km s hrúbkou miestami až 20 metrov.

Námety na esej

1. Analyzujte vplyv geografickej polohy Slovenska v strede Európy na jeho historický, politický a ekonomický vývoj. Zamerajte sa na výhody a nevýhody vnútrozemskej polohy, význam hraníc so susednými štátmi a úlohu historických obchodných ciest.

2. Podrobne opíšte geologické a geomorfologické procesy, ktoré formovali povrch Slovenska. Porovnajzte vznik a charakteristiku jadrových, sopečných a flyšových pohorí a vysvetlite úlohu alpínskeho vrásnenia pri vzniku nížin a kotlín.

3. Diskutujte o vzťahu medzi nadmorskou výškou, podnebím a poľnohospodárstvom na Slovensku. Porovnajzte teplú, mierne teplú a chladnú klimatickú oblasť z hľadiska teplôt, zrážok a vhodnosti pre pestovanie rôznych plodín.

4. Na príkladoch Kriváňa, geografického stredu Európy pri Kremnických Baniach a observatória na Lomnickom štíte rozoberte, ako sa významné geografické body stávajú symbolmi národnej identity, turistickými atrakciami a vedeckými pracoviskami.

5. Posúďte, akým spôsobom extrémne meteorologické javy ovplyvňujú život na Slovensku. Využite údaje o teplotných a zrážkových extrémoch a prípadovú štúdiu storočnej lavíny v Žiarskej doline na ilustráciu rizík spojených s počasím a klímou v horských a nížinných oblastiach.

Slovník kľúčových pojmov

Pojem	Definícia
Alpínske vrásnenie	Proces v zemskej kôre, ktorý prebehol koncom druhohôr a v treťohorách a ktorého tlaky vytvorili vyvýšené pohoria (na Slovensku Karpaty) a poklesnuté panvy.
Česká obchodná cesta	Historická cesta, ktorá spájala Prahu a Budín (dnešnú Budapešť) a pokračovala až po Bospor. Zabezpečovala obchodníkom voľný a bezpečný prechod bez cla alebo mýta.

Inverzia	Častý jav v zimnom období, pri ktorom dochádza k obráteniu normálneho teplotného rozloženia vo vzduchu (napr. v dolinách je chladnejšie a na vrcholoch hôr teplejšie).
Jantárová obchodná cesta	Historická trasa, ktorá spájala Baltské a Jadranské more a slúžila na prepravu jantáru, kožušín, striebra, soli, skla a dobytká.
Magna via	Historická cesta používaná na prepravu osôb a pošty cez územia dnešného Rakúska, Slovenska, Maďarska, Ukrajiny a Rumunska.
Náveterná strana	Strana pohoria, ktorá je vystavená prevažujúcim vetrom prinášajúcim zrážky. Na tejto strane spadne väčšina zrážok.
Panónska panva	Rozsiahla poklesnutá oblasť (panva) v strednej Európe, ktorej výbežky na území Slovenska tvoria tri nížiny: Záhorsku, Podunajskú a Východoslovenskú.
Schengenský priestor	Územie členských štátov EÚ (vrátane Slovenska), v rámci ktorého je zabezpečený voľný pohyb osôb a tovarov bez hraničných kontrol.
Spraš	Nespevnená usadená hornina žltej farby, tvorená prachovými časticami, ktoré boli naviate vetrom počas doby ľadovej. Tvorí úrodné pôdy, napríklad v Podunajskej nížine.
Trojmedzie	Bod, v ktorom sa stretávajú hranice troch štátov. Na Slovensku sa nachádza päť takýchto bodov.
Vnútrozemský štát	Štát, ktorý nemá prístup k moru a je obklopený pevninou.
Vyšehradská skupina (V4)	Spoločenstvo štátov strednej Európy, ktorého členmi sú Slovensko, Poľsko, Česko a Maďarsko.

Záveterná strana

Strana pohoria, ktorá je odvrátená od prevažujúcich vetrov a je výrazne suchšia, pretože väčšina zrážok spadne na náveternú stranu.